

Social Networks and Messengers as a Tool for Teaching History in Ukrainian Universities

UDC: 378[016:94]:004.77

DOI: 10.15421/172272

Pshemytska Yevgeniia

Ph.D., Senior Lecturer, <https://orcid.org/0000-0003-0190-5787>, yarinki360@gmail.com
Vasyl' Stus Donetsk National University (Vinnytsia, Ukraine)

Abstract

Actuality. Today, social networks and messengers are present every day in the life of a modern person, and act not only as tools for communication, but also have a powerful educational potential. In this regard, the study of the peculiarities of the use of social networks and messengers as tools in the educational process becomes relevant. **The goal** of this article is to investigate the peculiarities of using social networks and messengers as tools for teaching history in higher educational institutions of Ukraine. **The results.** The study highlights the educational possibilities of Facebook, Instagram, Twitter, YouTube and Telegram, as these networks and applications are the most popular, according to research and surveys, among Ukrainian students. The article presents options for tasks that can be performed in social networks and messengers, materials and channels that will be useful to teachers. The work highlights the difficulties that teachers and students may face when using these tools and offers options for solving the problems. First of all, these are errors, inaccuracies, falsified data, in this regard, the teacher must check the materials he presents in classes and urge and teach students to be careful with the information they find and use, check it with other official sources and materials. It is important to develop and provide students with clear, understandable assessment criteria when working with social networks and messengers. The appropriateness of the use of these tools during the study of a certain topic, subject for qualitative assimilation of the material and not overloading is of significant importance. **The conclusions.** It has been established that the use of social networks and messengers during the study of history at a university contributes to overcoming psychological barriers, developing creativity, digital skills among students, understanding the need to observe information hygiene, combating misinformation, historical myths and fakes. Under the condition of conscious and responsible teaching of history and the use of digital tools, it is possible to minimize all risks, and social networks and messengers will become useful in highlighting certain topics, securing materials, and completing tasks.

Keywords: social network, messenger, higher education, student, channel

Citation: Pshemytska, Ye. (2022). Social Networks and Messengers as a Tool for Teaching History in Ukrainian Universities. *Grani*, 25(6), 74-79. <https://doi.org/10.15421/172272>

Соціальні мережі та месенджери як інструмент для викладання історії в українських ВНЗ

Пшемицька Євгенія

Донецький національний університет імені Василя Стуса (Вінниця, Україна)

Анотація

Актуальність. Сьогодні соціальні мережі та месенджери кожного дня присутні в житті сучасної людини, й виступають не лише інструментами для спілкування, а мають також потужний освітній потенціал. У зв'язку з цим набуває актуальності дослідження особливостей використання соціальних мереж та месенджерів як інструментів у навчальному процесі. **Мета** даної статті – дослідити особливості використання соціальних мереж та месенджерів як інструментів для викладання історії у закладах вищої освіти України.

Результати. У дослідженні висвітлені освітні можливості Facebook, Instagram, Twitter, YouTube та Telegram, оскільки саме ці мережі та додатки є найбільш популярними, згідно досліджень та опитувань, серед українських студентів. В рамках статті представлені варіанти завдань, які можна виконувати в соціальних мережах та месенджерах, матеріали та канали, які стануть в нагоді викладачам. В роботі висвітлені складнощі з якими можуть зіткнутись викладачі та студенти під час використання даних інструментів й запропоновані варіанти вирішення проблем. У першу чергу це помилки, неточності, сфальсифіковані дані, у зв'язку з цим викладач повинен перевіряти матеріали, які подає на заняттях та закликати й вчити студентів уважно ставитись до інформації, яку вони знаходять та використовують, перевіряти з іншими офіційними джерелами, матеріалами. Важливо розробити та надати студентам чіткі, зрозумілі критерії оцінювання під час роботи з соціальними мережами та месенджерами. Суттєве значення має доречність використання даних інструментів під час вивчення певної теми, предмету для якісного засвоєння матеріалу та не переваження.

Висновки. Встановлено, що застосування соціальних мереж та месенджерів під час вивчення історії у ВНЗ сприяє подоланню психологічних бар'єрів, розвитку креативності, творчості, цифрових навичок серед студентів, розуміння необхідності дотримання інформаційної гігієни, протистояння дезінформації, історичним міфам та фейкам. При умові свідомого та відповідального викладання історії та застосування цифрових інструментів можливо мінімізувати всі ризики й соціальні мережі та месенджери стануть корисними у висвітленні певних тем, закріпленні матеріалів, виконання завдань.

Ключові слова: соціальна мережа, месенджер, вища освіта, студент, канал

Цитування: Пшемицька Є. Соціальні мережі та месенджери як інструмент для викладання історії в українських ВНЗ. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2022. Том 25. №6. С. 74-79. <https://doi.org/10.15421/172272>

Стаття надійшла / Article arrived: 04.12.2022

Схвалено до друку / Accepted: 29.12.2022

Вступ.

Одним із пріоритетних напрямків розвитку вищої освіти в Україні є запровадження сучасних цифрових технологій під час навчання. Особливу увагу заслуговують соціальні мережі та месенджери, адже сьогодні важко уявити студента, який не має сторінку в соціальній мережі, не слідкує за блогом та/або каналом. Соціальні мережі та месенджери мають значний освітній потенціал: зручні у використанні, сприяють кращому порозумінню між викладачем та студентами, розвивають креативність, ініціативність. В рамках якісного контенту можуть підніматись актуальні теми та проблеми, відбуватись популяризації історії, науки. У зв'язку з чим важливо дослідити можливості месенджерів та соціальних мереж як інструментів навчання історії у вищих навчальних закладах.

Дослідження даної теми сприятиме зверненню уваги на розвиток якісного, саме україномовного, історичного контенту, боротьби з російськими наративами, фейками в інтернет-просторі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Останні 10 років увага викладачів, методистів зосереджена на особливостях використання цифрових технологій в освіті, інтерактивного навчання, геймефікації в освіті. Одним із сучасних трендів є дослідження освітніх можливостей соціальних мереж та месенджерів, представлені в розробках зарубіжних науковців (Bista, 2015; Perifanou, Tzafilkou, & Economides, 2021). Українські дослідники також звернулись до вивчення можливостей соціальних мереж та месенджерів у навчанні, висвітлення даної теми активувалось з початком дистанційного навчання через пандемію COVID-19 (Електронні соціальні мережі, 2020; Коляда, 2021; Панченко, & Самовілова, 2020; Полякова, 2022; Прокопів, & Сидорук, 2020). У той же час дослідження використання соціальних мереж та месенджерів у викладанні історії у вищих навчальних закладах так і не стало предметом спеціального наукового дослідження.

Мета статті – дослідити особливості використання соціальних мереж та месенджерів як інструментів для викладання історії у закладах вищої освіти України.

Результати дослідження. Поняття «соціальні мережі» був введений у 1954 році представником «манчестерської школи» Д. Барнсом у статті «Класи і збори в норвезькому острівному приході» (Barnes, 1954).

Насамперед необхідно пояснити, що ми будемо розуміти під поняттями «соціальна мережа». Багатоаспектність цього поняття зумовлена різними концепціями та підходами, тому ми будемо розглядати соціальні мережі як середовище, що дозволяє активно спілкуватися користувачам, які об'єднані спільними інтересами, в різній формі: у вигляді фотографій, опису, відео та ін. Для оцінювання контенту

опублікованого матеріалу (повідомлення, фото, відео, аудіо тощо) використовують «лайк», або коментар, або репост. Таким чином, ми будемо відносити до соцмереж також відеохостинги, зокрема YouTube, що зумовлено активним його використанням в сучасному освітньому процесі.

Месенджери являють собою додаток, програму, головна мета – миттєвий обмін повідомленнями, відео, документами в реальному часі. Додатки постійно оновлюється й з'являються нові функції: проведення відеоконференцій, використання хмарних хранилищ та ін. (Електронні соціальні мережі, 2020, с. 11, 62).

Одним із найпотужніших інтернет-трендів останніх років стало використання соціальних мереж не лише для спілкування та розваг, а й для отримання новин та інформації. Така тенденція помітна як у країнах Заходу (наприклад, у США це близько 53% громадян), так і для України, де частка користувачів, що споживають новини в соціальних мережах зросла з 45% до 63% (Медіаспоживання українців, 2022).

Згідно даних Київського міжнародного інституту соціології, станом на весну-літо 2022 року найбільш популярними соціальними мережами є Facebook, Instagram, Twitter, YouTube, серед месенджерів перше місце посідає Telegram. Незважаючи на те, що перераховані соціальні мережі та месенджери, які популярні серед студентської аудиторії, відносять більше до розважально-дозвільних вони мають значний освітній потенціал й використовуються сьогодні також в навчальних цілях (Прокопів, & Сидорук, 2020, с. 76).

Facebook займає перше місце серед соціальних мереж в Україні по кількості користувачів й активно використовується з 2019 року в професійних, у тому числі освітніх, цілях (Дослідження української аудиторії, 2022). У Фейсбукці знаходиться не лише групи інформаційного спрямування: для пошуку наукових та освітніх заходів, новини науки (Конференції з історії, 2022; Офіс підтримки вченого, 2022) тощо, а й також науково-популярні та наукові матеріали (History of Science, 2022; House of European History, 2022; World History, 2022). Також в мережі знаходиться багато візуального контенту, який можна використати під час занять. Крім того, викладач може створити власну групу для роботи зі студентами й наповнювати її навчальними матеріалами (Черненко, 2019, с. 172).

На другому місці в Україні знаходиться Instagram, і варто зауважити, що Facebook це найбільш популярна соціальна мережа для користувачів віком 25-54 роки, а Instagram охоплює молодіжну аудиторію, користується популярністю серед населення віком від 18 до 44 років (Медіаспоживання українців, 2022). Інстаграм також використовується в навчальних цілях, в мережі багато сторінок про підготовку до ЗНО, різноманітних фото- та відео-колекцій присвячених певним історичним періодам,

діячам, подіям (ЗНО та НМТ, 2022; History, 2022; World War History, 2022).

Зручність Інстаграму та Фейсбуку полягає в тому, що ці мережі дозволяють подавати інформацію в різних зручних форматах (фото, текст, короткі відео) і користувач контролює час сприйняття інформації.

Серед завдань, які можуть виконувати студенти у Facebook та Instagram – сторінка історичного діяча або людини з певної епохи. Наприклад, сторінка чумного лікаря, українського селянина XIX ст., тощо. Надзвичайно цікаво, якщо сторінка ведеться від імені самого учасника подій, це дозволить студентам подивитись на історичні процеси з середини, залучати нестандартні джерела та матеріали, проявляти креативність (Коляда, 2021, с. 74). Яскравим прикладом є проєкт «Eva.stories» – Інстаграм-сторінка, яка велась від імені жертви Голокосту, єврейської дівчинки Єви Гейман. На сторінці розміщені сторіс, фотографії, які дозволяють поринути у часи, коли жила Єва, усвідомити, що вона переживала. Головна ідея творців проєкту – донести інформацію про Голокост до молодого покоління, викликати зацікавленість, співчуття. В Ізраїлі даний проєкт викликав жваве обговорення, особливо з приводу доцільності використання теми Голокосту в рамках так званої селфі-культури, у той же час молодь позитивно сприйняла такий формат вивчення історії (A Holocaust Story, 2019; Eva.stories, 2019; Teen's Journal, 2019).

Однією з найбільш популярних в Україні мереж є відеохостінг YouTube, який активно застосовується в освітньому процесі. Відео з мережі використовуються як додаткові матеріали до лекцій, частина матеріалів виступають у якості самостійного джерела: хроніки, спогади тощо. Сьогодні в YouTube представлені наукові, науково-популярні історичні канали, які пропонують не лише відео-лекції, огляди (Kings and Generals, 2022), а й історичні реконструкції (Lindybeige, 2022), практичні уроки, наприклад, по виконанню археологічних малюнків та проведенню розкопок (Archaeological Illustration, 2020; Археологія: флотація та промивання, 2017). Активно розвивається український YouTube, станом на грудень 2022 року, за нашими підрахунками, діє 105 україномовних історичних каналів, серед яких канали вищих навчальних закладів, музеїв, організацій тощо (Музей Голодомору, 2022; Національний музей історії, 2022; Український інститут, 2022). Крім того, історичні теми піднімаються на каналах присвячених культурі, гуманітарним дисциплінам, науці загалом (Твоя Підпільна Гуманітарка, 2022; Цікава наука, 2022; Kult: Podcast, 2022).

Так само, як і в попередніх проаналізованих мережах в YouTube можна виконувати різноманітні завдання, від аналізу відео-матеріалу, візуальних джерел до створення власного контенту. Безумовно створення та тим паче повноцінне ведення власного

каналу вимагає певної підготовки, знань, часу та ресурсів, у той же час, створення пробного матеріалу, контенту надасть студентам можливість опрацювати різноманітні ресурси, розвинути цифрові навички. Згідно результатів дослідження, яке було проведено в Греції у 2020 році, саме YouTube найбільше розвивав цифрові навички у студентів, й дана мережа сприймається як неформальне освітнє середовище, як платформа для онлайн-освіти (Perifanou, Tzafilkou, & Economides, 2021, p. 7-8).

Однією з соцмереж, яка активно використовується як для спілкування так і для отримання новин є Twitter. Мережа пропонує ряд інструментів, які можна використати під час навчання: освітні чати, медіа-студія (створення, управління, монетизація відео користувача), моменти Твіттера (колекції твітів по певній темі, ідеї), тьюторіали (короткі відеороліки, які навчають чомусь), теши (маркування твітів, які можна використовувати для комунікації, дискусії, спільної роботи або дослідження), списки (збір фахівців та установ за напрямком). Українські та зарубіжні науковці, викладачі та студенти наголошують на зручності Твіттера як мікроблога, серед переваг цієї мережі: високий рівень інтерактивності; можливість висловити основну думку у повідомленні довжиною не більше 280 символів; високий рівень мультимедійності (одночасне використання у процесі комунікації як вербального тексту, так і графічних елементів, анімації, фотографій, аудіо-та відеоінформації; наявність зручної пошукової системи за всіма словами та словосполученнями, що зустрічаються у Твіттері; контекстність – можливість обговорення конкретної теми. У Твіттері легко залучити велику групу студентів, наприклад, під час лекції, коли студенти можуть відправляти твіти з коментарями чи питаннями, а лектор виводити питання на екран й відразу відповідати на них, така практика сприяє залученню більшої кількості учнів у дискусію. Твіти також можуть виступати матеріалами з історії сучасного світу, новітньої історії, ознайомлення з міжнародною ситуацією, активно розвивається так звана Твіттер-дипломатія (Панченко, & Самовілова, 2020, с. 121; Полякова, 2022, с. 376-377; Vista, 2015, p. 98).

Згідно даних за червень-липень 2022 р. молодь від 18 до 39 років активно спілкується та споживає новини через Telegram (від 72,4% серед опитаних віком 30-39 років до 86,7% серед опитаних віком 18-29 років) (Медіаспоживання українців, 2022). Окрім зручності спілкування між учасниками навчального процесу в Telegram присутні освітні та наукові чат-боти, інформаційні канали. Одним із завдань може стати створення історичного телеграм-каналу, присвяченого певному історичному діячу та/або періоду, країні. В подібних телеграм-каналах можна розміщувати опитування, тести, пропонувати огляд відео-матеріалів, посилання на літературу

тощо. Важливо заохочувати студентів регулярно поповнювати канал, вчитись пропонувати матеріали для різної аудиторії.

Таким чином можна виділити наступні позитивні аспекти у використанні соціальних мереж та месенджерів у викладанні історії: широкі демонстраційні можливості, різні форми взаємодії та комунікації. Соціальні мережі ламають психологічні бар'єри та роблять викладача ближчим до аудиторії, сором'язливі студенти відчувають себе більш комфортно та стають активними учасниками навчального процесу, викладач може розробити персональний підхід до студента. Соціальні мережі дають можливість студентам проявити креативність, творчо підходити до підбору та обробки матеріалів, розвивати навички та вміння роботи в командах (Черненко, 2019, с. 174-175).

Важливо розуміти й негативні аспекти, ризики та складнощі з якими можуть зіткнутись як викладачі так і студенти. У першу чергу, це помилки, неточності, або навіть сфальсифіковані факти та дані, які можуть зустрітись на каналах, сторінках. Викладач повинен перевіряти матеріали, які подає на заняттях та закликати студентів уважно ставитись до інформації, яку вони знаходять та використовують. Інформаційна гігієна сьогодні, в умовах війни, є надзвичайно важливою й відповідальність викладача надати студентам матеріали, ресурси за якими можливо перевіряти, звіряти інформацію й розвинути необхідні вміння та навички роботи з різноманітною інформацією. Наприклад, можна виконувати наступні завдання: перевіряти дані, візуальні матеріали на достовірність, наявність помилок, перегляд та аналіз виступів російських політиків та ідеологів на історичну тематику тощо.

На наш погляд, такі інструменти навчання як соцмережі та месенджери не потрібно використовувати на кожному занятті через ризик перенасичення, втоми, навіть стресу, через безперервний інформаційний потік або його втрату. Суттєве значення має і доречність використання такого роду інструментів для конкретного предмету чи теми. Адже, наприклад, історичну пам'ять, історичну політику, цікаво та корисно досліджувати за каналами та сторінками у соцмережах різних організацій, але під час вивчення теми суто теоретичного характеру візуальний контент може відволікати, завадити засвоєнню матеріалу, може спостерігатись поверхневе сприйняття великого об'єму інформації (Майнаєв, 2016, с. 5-6).

Ускладнення можуть виникати й якщо здобувачі будуть сприймати роботу в соцмережах несерйозно, без усвідомлення того, що створення якісного контенту вимагає приділення уваги як формі так і змісту. Для того, щоб уникнути подібних проблем ми вважаємо, що важливо розробити критерії оцінювання каналів, сторінок студентів на історичну тематику й пропонуємо виділити наступні складові:

актуальність, креативність, коректність відповідність поданих матеріалів обраній темі, орієнтація на цільову аудиторію (на кого орієнтовано: школярів, освітян тощо), доступність, якість, оформлення сторінок, візуалізація контенту, активність взаємодії з аудиторією (активна комунікація між сторінкою та аудиторією, опитування, відповіді на запитання від підписників, залежно від аудиторії, інтерактиви, розважальне залучення аудиторії, обговорення актуальних тем та ін.), власний стиль (унікальні підходи до створення контенту, інноваційні підходи для залучення та утримання інтересу аудиторії, тощо).

Висновки. Соціальні мережі та месенджери використовуються сьогодні не лише для спілкування, дозвілля, а можуть також виступати інструментами в освітньому процесі у вищих навчальних закладах, майданчиками, на яких студенти та викладачі можуть викладати навчальні матеріали, пропонувати відео, ігри, тести, опитування. Завдяки використанню соціальних мереж на заняттях можливо подолати бар'єри між аудиторією та викладачем, студенти мають змогу креативно та творчо підійти до виконання завдань. Крім того, завдяки даним цифровим інструментам розвиваються цифрові навички необхідні в сучасному світі.

В результаті проведеного дослідження було встановлено, що соціальні мережі та месенджери дозволяють сучасно та доступно викладати історію у ЗВО, звертаючись до емоційної складової у вивченні матеріалів, зокрема під час завдань де об'єктом дослідження виступає людина. Студенти розробляючи завдання та матеріали у соціальних мережах та месенджерах розуміють важливість інформаційної гігієни, отримують навички боротьби із фейковою інформацією, протистояння маніпуляціям на історичну тематику. Важливо, що студенти також вчаться орієнтуватись на різну цільову аудиторію користувачів, усвідомлюють важливість популяризації історії.

Незважаючи на складнощі, які можливі під час використання соціальних мереж та месенджерів під час навчання, дані інструменти неможливо повністю відкинути та ігнорувати, адже інформація з цифрового середовища поступає до сучасного суспільства кожного дня. Підходячи свідомо, відповідально до викладання історії та залучення цифрових інструментів у навчанні викладач може мінімізувати усі ризики пов'язані з використанням месенджерів та соціальних мереж.

Перспективними напрямками дослідження виступає подальше дослідження соціальних мереж та месенджерів професійного спрямування, вивчення мереж та додатків для професійного розвитку історика, популяризації історичної науки. Темою окремого наукового дослідження може стати висвітлення зарубіжного досвіду використання соціальних мереж та месенджерів у вищих навчальних закладах.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Археологія: флотація та промивання.* (2017). Відновлено з https://www.youtube.com/watch?v=RWoYd7_uH6c
- Дослідження української аудиторії Facebook та Instagram (липень 2022) від plusone social impact.* (2022). Відновлено з <https://plusone.com.ua/research/>
- Електронні соціальні мережі як інструменти сучасного навчального середовища: термінологічний словник.* (2020). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- ЗНО та НМТ Історія України.* (2022). Відновлено з https://www.instagram.com/history_zno_online/
- Коляда, І. А. (2021). Вивчення історичних особистостей на уроках історії України у 8 класі: впровадження інноваційних підходів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 82, 71-77.
- Конференції з історії.* (2022). Відновлено з <https://www.facebook.com/groups/916726128391197>
- Майнаєв, Ф. Я. (2016). Використання соціальних мереж у on-line-навчанні. *Innovative solutions in modern science*, 2(2), 1-9.
- Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ.* (2022). Відновлено з https://www.oporua.org/report/polit_ad/24068-mediaspozivannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori
- Музей Голодомору.* (2022). Відновлено з <https://www.youtube.com/channel/UCTPix5Cm4KsqKpcaTROQoUw>
- Національний музей історії України.* (2022). Відновлено з <https://www.youtube.com/channel/UC0JAcxgF0zp3-JGC5VhZESQ>
- Офіс підтримки вченого.* (2022). Відновлено з <https://www.facebook.com/scholarsupportoffice>
- Панченко, Л., & Самовілова, Н. (2020). Twitter для професійного розвитку педагога. *Імплементація європейських стандартів в українські освітні дослідження: Збірник матеріалів IV Міжнародної наукової конференції Української асоціації дослідників освіти (26 червня 2020 р.)* (с. 119-123). Дрогобич: ТзОВ «Трек-ЛТД».
- Полякова, Т. (2022). Організація самостійної роботи студентів при навчанні іноземній мові з використанням ресурсів соціальної мережі Твіттер. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 50, 374-379.
- Прокопів, Л., & Сидорук, Л. (2020). Використання інноваційних технологій навчання як ефективної комунікації в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Освітні обрії*, 1(50), 75-79.
- Твоя Підпільна Гуманітарка.* (2022). Відновлено з https://www.youtube.com/channel/UCvDZ4ZSgzSt0rGgQpFV_r-A/videos
- Український інститут національної пам'яті.* (2022). Відновлено з <https://www.youtube.com/c/UINPofficial/videos>
- Цікава наука.* (2022). Відновлено з <https://www.youtube.com/@cikavanauka>
- Черненко, А. В. (2019). Використання соціальних мереж для навчання студентів у закладах вищої освіти. *Теорія та методика навчання та виховання*, 6, 166-178.
- A Holocaust Story for the Social Media Generation.* (2019). Retrieved from <https://www.nytimes.com/2019/04/30/world/middleeast/eva-heyman-instagram-holocaust.html>
- Archaeological Illustration: Iron Artefacts.* (2020). Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=LtjEww9YQzw>
- Barnes, J. (1954). Class and committees in a Norwegian Island Parish. *Human Relations*, 7, 39-58.
- Bista, K. (2015). Is Twitter an Effective Pedagogical Tool in Higher Education? Perspectives of Education Graduate Students. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 15(2), 83-102.
- Eva.stories.* (2019). Retrieved from <https://www.instagram.com/eva.stories/>
- History of Science in Central, Eastern and Southeastern Europe.* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com/groups/hps.cesee/>
- History.* (2022). Retrieved from <https://www.instagram.com/history/>
- House of European History.* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com/HistoriaEuropa/>
- Kings and Generals.* (2022). Retrieved from <https://www.youtube.com/c/KingsandGenerals/search>
- Kult: Podcast.* (2022). Retrieved from https://www.youtube.com/@kult_podcast
- Lindybeige.* (2022). Retrieved from <https://www.youtube.com/c/lindybeige/videos>
- Perifanou, M., Tzafilkou, K., & Economides, A. A. (2021). The Role of Instagram, Facebook, and YouTube Frequency of Use in University Students' Digital Skills Components. *Education Science*, 11, 1-14.
- Teen's Journal Inspires Instagram Account about the Holocaust.* (2019). Retrieved from https://www.washingtonpost.com/lifestyle/kidspost/teens-journal-inspires-instagram-account-about-the-holocaust/2019/05/01/d4faa186-6b61-11e9-8f44-e8d8bb1df986_story.html
- World History.* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com/groups/WorldHistoryphotos/>
- World War History.* (2022). Retrieved from https://www.instagram.com/history_documentation/

REFERENCES

- A Holocaust Story for the Social Media Generation.* (2019). Retrieved from <https://www.nytimes.com/2019/04/30/world/middleeast/eva-heyman-instagram-holocaust.html>
- Archaeological Illustration: Iron Artefacts.* (2020). Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=LtjEww9YQzw>
- Archaeology: Flotation and Washing.* (2017). Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=RWoYd7_uH6c
- Barnes, J. (1954). Class and committees in a Norwegian Island Parish. *Human Relations*, 7, 39-58.
- Bista, K. (2015). Is Twitter an Effective Pedagogical Tool in Higher Education? Perspectives of Education Graduate Students. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 15(2), 83-102.
- Chernenko, A. V. (2019). Use of Social Networks for Teaching Students in Institutions of Higher Education. *Theory and methods of teaching and education*, 6, 166-178.
- Conferences on History.* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com/groups/916726128391197>

- Electronic Social Networks as Tools of the Modern Educational Environment: Terminological Dictionary.* (2020). Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka.
- Eva.stories.* (2019). Retrieved from <https://www.instagram.com/eva.stories/>
- History of Science in Central, Eastern and Southeastern Europe.* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com/groups/hps.cesec/>
- History.* (2022). Retrieved from <https://www.instagram.com/history/>
- Holodomor Muzeum.* (2022). Retrieved from <https://www.youtube.com/channel/UCTPix5Cm4KsqKpcaTROQoUw>
- House of European History.* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com/HistoriaEuropa/>
- Interesting Science.* (2022). Retrieved from <https://www.youtube.com/@cikavanauka>
- Kings and Generals.* (2022). Retrieved from <https://www.youtube.com/c/KingsandGenerals/search>
- Koliada, I. A. (2021). The Study of Historical Personalities in the Lessons of the History of Ukraine in the 8th Grade: Implementation of Innovative Approaches. *Naukovi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova Serii 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*, 82, 71-77.
- Kult: Podcast.* (2022). Retrieved from https://www.youtube.com/@kult_podcast
- Lindybeige.* (2022). Retrieved from <https://www.youtube.com/c/lindybeige/videos>
- Mainaiev, F. Ya. (2016). Use of Social Networks in Online Education. *Innovative solutions in modern science*, 2(2), 1-9.
- Media Consumption of Ukrainians in Conditions of Full-Scale War: OPORA Survey.* (2022). Retrieved from https://www.oporaua.org/report/polit_ad/24068-mediaspzhivannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori
- National Museum of the History of Ukraine.* (2022). Retrieved from <https://www.youtube.com/channel/UC0JAcxgF0zp3-JGC5VhZESQ>
- Panchenko, L., & Samoilova, N. (2020). Twitter for the Professional Development of a Teacher. *Implementation of European standards in Ukrainian educational research: Proceedings of the 4th International Scientific Conference of the Ukrainian Association of Educational Researchers (June 26, 2020)* (pp. 119-123). Drohobych: TREK-LTD LLC.
- Perifanou, M., Tzafilkou, K., & Economides, A. A. (2021). The Role of Instagram, Facebook, and YouTube Frequency of Use in University Students' Digital Skills Components. *Education Sciences*, 11, 1-14.
- Polyakova, T. (2022). Organization of Independent Work of Students in Learning a Foreign Language Using the Resources of the Twitter Social Network. *Current issues of humanitarian sciences*, 50, 374-379.
- Prokopiv, L., & Sydoruk, L. (2020). Use of Innovative Learning Technologies as Effective Communication in the Educational Process of a Higher Education Institution. *Educational Horizons*, 1(50), 75-79.
- Research of the Ukrainian Facebook and Instagram Audience. (July 2022) by Plusone Social Impact.* (2022). Retrieved from <https://plusone.com.ua/research/>
- Scientist Support Office.* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com/scholarsupportoffice>
- Teen's Journal Inspires Instagram Account about the Holocaust.* (2019). Retrieved from https://www.washingtonpost.com/lifestyle/kidspost/teens-journal-inspires-instagram-account-about-the-holocaust/2019/05/01/d4faa186-6b61-11e9-8f44-e8d8bb1df986_story.html
- Ukrainian Institute of National Memory.* (2022). Retrieved from <https://www.youtube.com/c/UINPofficial/videos>
- World History.* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com/groups/WorldHistoryphotos/>
- World War History.* (2022). Retrieved from https://www.instagram.com/history_documentation/
- Your Underground Humanitarian.* (2022). Retrieved from https://www.youtube.com/channel/UCvDZ4ZSgzSt0rGgQpFV_r-A/videos
- ZNO and NMT History of Ukraine.* (2022). Retrieved from https://www.instagram.com/history_zno_online/